

॥ શ્રી ગણપતિ અથર્વશીર્ષમ् ॥

સૂક્ત-રૂપે પ્રસિદ્ધ આ -ગણપતિ અથર્વશીર્ષમ- એ ગણપતિનું વૈદિક સ્તવન (સ્તુતિ) છે.
હોકેક માંગલિક કાર્યમાં પ્રથમ થતા ગણપતિ પૂજનમાં પ્રાર્થના-રૂપે આ પાઠ કરવાની પરંપરા છે.

ॐ નમસ્તે ગણપતયે ।

ત્વમેવ પ્રત્યક્ષં તત્વમસિ । ત્વમેવ કેવલં કર્તાસિ । ત્વમેવ કેવલં ધર્તાસિ ।

ત્વમેવ કેવલં હર્તાસિ । ત્વમેવ સર્વ ખલ્વિદું બ્રહ્માસિ । ત્વં સાક્ષાદાત્માસિ નિત્યમ ॥ ૧ ॥

હે ગણપતિ આપને નમસ્કાર, તમે પ્રત્યક્ષ તત્વ છો, તમે જ કેવળ કર્તા, તમે જ કેવળ (જગતને) ધારણ કરનાર,
તમે જ કેવળ સંહારકર્તા, તમે જ સમસ્ત બ્રહ્માંડ-રૂપ-બ્રહ્મ અને તમે જ સાક્ષાત નિત્ય આત્મા છો.(૧)

ऋતં વચ્ચિ । સત્તં વચ્ચિ ॥ ૨ ॥

(કે જે હું) યથાર્થ (જ્ઞાન) કહું છું, અને સત્ય કહું છું.(૨)

અવ ત્વં મામ્ । અવ વક્તારમ્ । અવ શ્રોતારમ્ । અવ દાતારમ્ । અવ ધાતારમ્ ।

અવાનૂચાન મમ શિષ્યમ્ । અવ પશ્ચાત્તાત્ । અવ પુરસ્તાત્ । અવોતરાત્તાત્ ।

અવ દક્ષિણાત્તાત્ । અવ યોધ્વર્તાત્ । અવાતરાત્તાત્ । સર્વતો માં પાહિ પાહિ સમંતાત્ ॥ ૩ ॥

તમે મારી રક્ષા કરો, મારી વાણીની રક્ષા કરો, મને સાંભળવાવાળાની રક્ષા કરો, મને આપવાવાળા (દાતા)ની રક્ષા
કરો, મને ધારણ કરનાર (ધાતા)ની રક્ષા કરો, વેદ-ઉપનિષદ ને તેના વાયકની રક્ષા કરો, સાથે તે (વેદો-આદિથી)
જ્ઞાન મેળવવાવાળા શિષ્યોની રક્ષા કરો. ચારે દિશાઓ પૂર્વ-પશ્ચિમ-ઉત્તર-દક્ષિણ-તરફથી રક્ષા કરો.(૩)

ત્વં વાંડમયસ્તવાં ચિન્મયઃ । ત્વમાનંદમયસ્તવં બ્રહ્મમયઃ ।

ત્વં સાચ્ચિદાનંદા દ્વિતીયોસિ । ત્વં પ્રત્યક્ષં બ્રહ્માસિ । ત્વં જ્ઞાનમયો વિજ્ઞાનમયોસિ ॥ ૪ ॥

તમે વાંગમય (પૂજનીય) છો, તમે ચિન્મય છો, તમે આનંદમય છો, તમે બ્રહ્મમય છો, તમે સાચ્ચિદાનંદ અદ્વિતીય
પરમાત્મા છો, તમે પ્રત્યક્ષ બ્રહ્મ છો, તમે જ્ઞાનમય છો ને તમે વિજ્ઞાનમય પણ છો.

સર્વ જગાદિદું ત્વતો જાયતે । સર્વ જગાદિદું ત્વત્તસ્તિષ્ઠતિ । સર્વ જગાદિદું ત્વયિલય મેષ્ટતિ ।

સર્વ જગાદિદું ત્વયિ પ્રયોતિ । ત્વં ભૂમિરાપો નલો નિલો નભઃ । ત્વં ચત્વારિ વાક્યધાનિ ॥ ૫ ॥

આ સર્વ જગત તમારાથી ઉત્પણ થાય છે, સુરક્ષિત રહે છે અને તમારામાં જ લીન થાય છે.

આ સર્વ જગત તમારામાં જ પ્રતીતિ થાય છે, તમે જ ભૂમિ, જળ, અગ્નિ, વાયુ ને આકાશ છો.

તમે ચાર પ્રકારની (પરા-પશ્યંતી-મધ્યમાં-વૈઘરી) વાણી છો ને ચારે સીશામાં વ્યામ છો.

ત્વં ગુણત્રયાતીતઃ । ત્વં દેહત્રયાતીતઃ । ત્વં કાલત્રયાતીતઃ ।

ત્વં મૂલાધારસ્થિતોસિ નિત્યમ્ । ત્વં શક્તિત્રયાત્મકઃ । ત્વાં યોગિનો ધ્યાયંતિ નિત્યમ્ ।

ત્વં બ્રહ્મા ત્વં વિષ્ણુસ્તવં ત્વં રૂદ્રસ્તવ મિદ્રસ્તવ વાયુસ્તવં સૂર્યસ્તવ ચંદ્રમાસ્તવં બ્રહ્મ ભૂર્ભૂવઃ સ્વરોમ્ ॥ ૬ ॥

તમે ત્રણ ગુણો (સત્ત્વ-રજસ-તમ) થી પર છો, ત્રણ દેહ (સ્થૂળ-સૂક્ષ્મ-કારણ) થી પર છો,

ત્રણ કાળ (ભૂત-ભવિષ્ય-વર્તમાન) થી પર છો, તમે મૂલાધાર (યક્ક)માં નિત્ય સ્થિત છો,

તમે ત્રણ શક્તિ (પ્રભુ-શક્તિ, ઉત્સાહ શક્તિ, મંત્ર શક્તિ) ઓથી સંયુક્ત છો.

તમે જ બ્રહ્મા છો, તમે જ વિષ્ણુ છો, તમે જ મહેશ છો તમે જ ઇન્દ્ર-અગ્નિ-વાયુ-સૂર્ય-ચંદ્ર પણ છો.

તમે જ સગુણ બ્રહ્મ છો અને નિર્ગુણ એવા (ત્રિપાદ) ભૂ, ભૂવઃસ્વઃ ને પ્રાણવ (ॐ) છો.

ગણાદિ પૂર્વ મુખ્યાર્થ વણાદી સ્તદનંતરમ् । અનુસ્વાર: પરતર: | અર્ધેદુલસિતમ् । તારેણ ઋદ્ધમ् ।
એતતવ મનુસ્વરૂપમ् । ગકાર: પૂર્વ રૂપમ् । અકારો મધ્યમ રૂપમ् । અનુસ્વારશ્વાંત્ર્ય રૂપમ् ।
બિંદુરૂતર રૂપમ् । નાદ: સંધાનમ् । સંહિતા સંધિ: । સૈષા ગણેશ વિદ્યા । ગણક ઋષિ: ।
નિયુદ્ધ (નિયરૂદ્ધ) ગાયત્રી છંદ: । શ્રી મહાગણપતિર્દેવતા । ઊँ ગં ગણપતયે નમ: ॥ ૭ ॥
ગણ શાદના આદિ અક્ષર 'ગ' કાર નો પહેલાં ઉચ્ચાર કરીને પછી આદિ-વર્ણ-'અ' કાર નો ઉચ્ચાર કરી,
તેના બાદમાં અનુસ્વાર (મ) રહે છે. (ગં) (ગં) આ પ્રકારે અર્ધચંદ્રના પહેલાં શોભિત જે 'ગં' છે,
તે ઊં કારથી રૂદ્ધ થાય (એટલે કે તે 'ગં' ના પહેલાં અને પછી પણ ઊં કાર થાય)
કે જે તમારા મંત્રનું 'ઉં ગં ઊં' (એટલે કે ગં) સ્વરૂપ છે. મંત્ર છે-ઊં ગં ગણપતયે નમ:
કે જેમાં ગ-કાર પૂર્વરૂપ છે, અ-કાર મધ્યરૂપ છે, અનુસ્વાર અંત્યરૂપ છે, બિંદુ ઉત્તરરૂપ છે,
'નાદ' એ સંધાન છે, 'સંહિતા' એ સંધિ છે-આવી આ ગણેશ-વિદ્યા છે.
આ ગણેશવિદ્યાના ઋષિ ગણક છે, નિયુદ્ધ ગાયત્રી છંદ છે, ને ગણપતિ એ દેવતા છે.

ऊં એકદંતાય વિઘને વક્તુંડાય ધીમહી । તજો દંતિ: પ્રચોદયાત ॥ ૮ ॥
જે એ એકદંતને અમે જાણીએ છીએ, એ વક્તુંનું અમે (ધીમહી) ધ્યાન કરીએ છીએ,
ને તે (એક) દંતિ અમને જ્ઞાન અને ધ્યાનમાં પ્રેરિત કરે. (પ્રચોદયાત)

એકદંત ચતુર્હસ્તાં પાશમં કુશધારિણમ् । ઋં ય વરં હસ્તૈભિભાણં મૂષકધ્યજમ् । રક્તં લંબોદરં શૂર્પકર્ણકં
રક્તવાસસમ્ । રક્ત ગંધાનુ લિમાંગં રક્ત પૃષ્ઠૈ: સુપુજીતમ્ । ભક્તાનુક્પિનં દેવં જગત્કારણ મચ્યુતમ્ ।
આવિર્ભૂતં ય સૃષ્ટયાદૌ પ્રફુતે: પુરુષાત્પરમ્ । એવં ધ્યાયતિ યો નિત્યં સ યોગી યોગિનાં વરઃ ॥ ૯ ॥
ગણપતિર્દેવ એ એકદંત અને ચતુર્બાંડુ (યાર હાથવાળા) છે, તે તેમના ચાર હાથોમાં પાશ, અંકુશ, દંત અને વરમુદ્રા
ધારણ કરે છે. તેમના ધ્વજમાં મૂષક (ઉદર) નું ચિહ્ન છે. તે રક્ત(લાલ)વર્ણ, લંબોદર (મોટા પેટવાળા),
શૂર્પકર્ણ(સૂપડા જેવા કાનવાળા) ને રક્ત-વસ્ત્ર-ધરી છે. રક્તચંદ્રન દ્વારા તેમનું અંગ વેપિત છે,
રક્તવર્ણના પુણ્ય દ્વારા સુપૂજિત છે. ભક્તોની કામના પૂર્ણ કરવાવાળા, જ્યોતિર્મય, જગતના કારણ-રૂપ.
અચ્યુત તથા પ્રકૃતિ-પુરુષથી પર વિદ્યમાન એવા એ પુરુષોત્તમ, સૃષ્ટિના આદિમાં આવિર્ભૂત થયા.
તેમનું જે આ પ્રક્રિયા ધ્યાન કરે છે તે યોગી, યોગીઓમાં પણ શ્રેષ્ઠ છે.

નમો વ્રાતપતયે નમો ગણપતયે નમ: પ્રમથપતયે નમસ્તે અસ્તુ
લંબોદરાયેકદંતાય વિધનવિનાશિને શિવસુતાય શ્રી વરદમૂર્તયે નમ: ॥ ૧૦ ॥
વ્રાત(ગણ)પતિને નમસ્કાર, ગણપતિને નમસ્કાર, પ્રથમપતિને નમસ્કાર,
લંબોદર એકદંત, વિધનાશક, શિવતનય (શિવના પુત્ર) શ્રી વરદમૂર્તિને નમસ્કાર છે.

એતદર્થર્વશીર્ષ યો ધીતે । સ: બ્રહ્મ ભૂયાય કલ્પતે । સ સર્વત: સુખ મેધતે ।
સ સર્વ વિધ્બનેર્ન બાધ્યતે । સ પંચ મહાપાપાત પ્રમુચ્યતે । સાયમધીયાનો દિવસકૃતં પાપં નાશયતિ ।
પ્રાતરધીયાનો રાત્રિકૃતં પાપં નાશયતિ । સાયં પ્રાત: પ્રયુંજાનો અપાપો ભવતિ ।
ધર્મર્થ કામ મોક્ષં ય વિદતિ । ઇદમર્થર્વશીર્ષમશિષ્યાય ન દેયમ् ।
યો યદિ મોહાત્ દાસ્યતિ સ પાપિયાન ભવતિ । સહસ્રાવર્તનાત યં યં કામમધીતે । તં તમનેન સાધયેત ॥ ૧૧ ॥
આ અર્થર્વશીર્ષને જે ભણે છે તે બ્રહ્મ તત્ત્વને અનુભવે છે. તેને કોઈ વિધન નદતું નથી. તે બધે જ સુખ પ્રાપ્ત કરે છે.
તે પાંચ મહાપાપમાંથી મુક્ત થાય છે. સાંજે પાઠ કરે તો દિવસના કરેલ પાપનો નાશ કરે છે. સવારમાં પાઠ કરે તો
રાત્રે કરેલ પાપનો નાશ થાય છે. સવાર-સાંજ પાઠ કરે તો પાપવિહીન થાય છે.
બધે સમયે પાઠ કરનાર વિધનરહિત થાય છે અને ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ ચારે પુરુષાર્થ સિદ્ધ થાય છે.
આ અર્થર્વશીર્ષ આપણો શિષ્ય ન હોય તેને ના આપવું જો મોહથી આપીએ તો પાપી કહેવાઈએ.
આ અર્થર્વશીર્ષનું હજાર વાર આવર્તન-પાઠ કરીએ તો જે જે કામના કરીએ તે સિદ્ધ થાય.

अनेन गणपतिर्भिषियति । स वाऽमी भवति । यतुर्थामनक्षंजपति ॥
 स विद्यावान् भवति । इत्यर्थर्वणा वाक्यम् । ब्रह्माधायरणां विद्याज्ञभिभेति कदाचनेति ॥ १२ ॥
 आनाथी गणपतिनो अभिषेक करवामां आवे तो वक्ता वाणीने जाणनार थाय छे.
 योथेन द्विसे उपवास करीने जप करे तो विद्यावान् बने छे.
 आ अथर्ववेदनुं वाक्य छे.जे ब्रह्म-आदि आवरणोने जाणे छे,ते व्यक्ति कोईनाथी डरतो नथी.

यो द्वार्कुरैर्यज्ञति । स वैश्रवणो पमो भवति । यो लाञ्जर्यज्ञति । स यशोवान् भवति ।
 स मेधावान् भवति । यो मोदक सहस्रेण यज्ञति । स वांछितफलमवाप्नोति ।
 यः साज्य समिद्धिर्यज्ञति । स सर्वं लभते स सर्वं लभते ॥ १३ ॥
 जे दुर्वा अंकुरथी पूजा करे ते कुप्रेर जेवो धनवान् थाय.जे जुवारथी पूजे ते यशवंत बने छे स्मृतिवान् थाय.
 जे हजार लाङ वडे पूजे तेने इच्छित फળ मगे.जे समिध वडे पूजे तेने बधुं ज प्राम थाय ...बधुं ज प्राम थाय.

अष्टौ ब्राह्मणान् सम्यग् ग्राहयित्वा सूर्यवर्यस्वी भवति ।
 सूर्य ग्रहे महानयां प्रतिमा सक्षिधौ वा जप्त्वा सिद्धमंत्रो भवति । महा विधात प्रमुच्यते ।
 महा दोषात प्रमुच्यते । महा पापात प्रमुच्यते ।
 महा प्रत्यवायात प्रमुच्यते । स सर्वं विद्यभवति स सर्वं विद्यभवति । य ऐवं वेदा । इत्युपनिषद् ॥ १४ ॥
 जे आठ ब्राह्मणोने आ उपनिषदनुं (सम्यक) ज्ञान ग्रहण करावे छे ते सूर्य समान तेजस्वी बने छे.
 जे सूर्य ग्रहणाना समये मोटी नदीमां के मूर्ति समक्ष आ (उपनिषद) नो जाप करे,ते सिद्ध-मंत्र थध जाय छे.
 मोटा विधो तेने ना नडे, तेने मोटा दोष न थाय,ते मोटा पापथी बयी जाय.
 ते बधुं जाणनार (सर्वविद) बने,बधुं जाणनार बने.आ जे जाणे छे ते ज आ उपनिषदने जाणे छे.
 आ प्रकारे आ ब्रह्म-विद्या छे.

गणपति अथर्वशीर्ष (अथर्ववेदीय गणपति-उपनिषद) समाप्त

शांति-मंत्र

ॐ भद्रङ्गः कर्णेभिः शृणुयाम देवाः ।

भद्रम् पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।

स्थिरैररङ्गःस्तुष्टुवांसस्तनूभिःव्यशेम देवहितं यदायुः ॥

हे गणपति,अमारा कानमां एवा शब्दो पडे के जे अमने ज्ञान आपे.ने निंदा-दुरायारथी दुर राबे.

अमे सदाय समाजसेवामां लाभ्या रहीए ने घराब कर्मोथी दुर रही हमेशा भगवाननी भक्तिमां लीन रहीए.

अमारुं स्वास्थ्य सारुं रहे तेवी तमारी कृपा बनी रहे.अमे भोग-विलासथी सूर रहीए,ने अमारा तन-मन-धनमां इक्षरनो वास थाय के जे अमने सैदैव सुकर्मा करावे-ऐवी ज अमारी प्रार्थना छे.

ॐ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः । स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वस्ति नस्ताक्ष्योऽरिष्टनेमिःस्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

जेनी कीर्ति चारे दिशाओमां व्यास छे एवा इन्द्रना जेवी जेमनी घ्याति छे,जे बुद्धिना अपार सागर छे,

जेनामां बृहस्पतिना समान शक्ति छे अने जेना मार्गदर्शनथी कर्म करवानी दिशा मगे छे के जेथी

समस्त मानवज्ञातिनुं भलुं थाय छे.तेमनी अमे प्रार्थना करीए छीए. ॐ शांतिः शांतिः शांतिः

ॐ सहनाववतु । सहनौ भुनक्तु । सहवीर्यकरवावहै ।
 तेजस्विनावधी तमस्तु । माविद्यवावहै ॥ ॐ शांतिः शांतिः शांतिः
